

"Wat staat er vandaag op Eva's lei? "

Over de evolutie van de gelijkheid meisjes-jongens in het onderwijs sinds de publicatie (1975) van Renée's boek: "Een nieuwe lei voor Eva".

Naar aanleiding van het overlijden van Renée Van Mechelen, oprichtster van vrouwendocumentatiecentrum RoSa, heeft het Vok samen met RoSa een herdenkingsplechtigheid voor Renée gehouden. VOK-voorzitster Kitty Roggeman heeft er een lezing gehouden, die we hier integraal publiceren.

In deze uiteenzetting wil ik u graag meenemen op de weg die er bij ons op onderwijsemancipatiegebied is afgelegd sinds het verschijnen van het baanbrekend boek van Renée Van Mechelen "Een nieuwe lei voor Eva" in 1975, tot nu.

Allereerst enkele vergelijkende cijfers over de onderwijsparticipatie van meisjes in het schooljaar 1975- 1976 in vergelijking met het schooljaar 2005-2006 :

Participatiegraad meisjes aan hoger niet universitair onderwijs:

1975 : jongens 50,1%, meisjes 49,8%

2005 : jongens 46%, meisjes 54%

Participatiegraad meisjes aan universitair onderwijs:

1975 : jongens 68,6%, meisjes 31,3%

2005 : jongens 45%, meisjes 55%

Op het eerste gezicht zijn meisjes er dus geweldig op vooruit gegaan. Is er dan geen reden tot bezorgdheid meer?

Laat ons samen kijken naar wat er veranderd is, welke emancipatiebevorderende maatregelen er genomen zijn, en ook naar wat er helaas (nog) niet is gebeurd.

Een nieuwe lei voor Eva, 1975.

In 1975 was Renée Van Mechelen als jonge pedagoge werkzaam in een PMS-centrum dat zich o.m. bezig hield met de studiekeuzebegeleiding van leerlingen op verschillende niveaus.

In haar vrije tijd was ze actief in de nieuwe vrouwenbeweging van de jaren zeventig, die men later de tweede feministische golf is gaan noemen. In haar werk werd ze voortdurend geconfronteerd met de ongelijkheid van meisjes in hun onderwijsloopbanen en hun kansen op intellectuele ontwikkeling en participatie aan het maatschappelijke leven.

Overall stootte ze op traditionele denkbeelden over de plaats en de rol van de vrouw: bij ouders, bij leerkrachten, bij leerlingen; bij jongens, en niet in het minst bij meisjes zelf.

Renée was een grote bewonderaarster van Simone de Beauvoir, en het uitgangspunt van haar revolutie was dan ook: meisjes worden geconditioneerd naar een leven van dienstbaarheid als echtgenote en vooral als moeder en krijgen onvoldoende kansen op eigen ontplooiing en een zelfstandig leven. Zelfbeschikking en economische onafhankelijkheid waren de grote principes die de tweede feministische golf voluit naar voren schoof. Het gebrek aan eigen keuzemogelijkheden en de tweederangspositie van vrouwen werden aangeklaagd en de nadruk

lag op de socialisatieprocessen die meisjes in opvoeding en onderwijs voorbestemden voor het huwelijk en het moederschap.

Het boek van Renée "Een nieuwe lei voor Eva" moet gelezen worden tegen de achtergrond van dit ideologisch klimaat. Het baanbrekend karakter van het boek lag niet in de conceptualisering van de sekseverschillen en van de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen, maar wel in de analyse van de socialisatiemechanismen. Samen met Ingrid Stasse en later alleen, heeft Renée, lang voor er bij ons sprake was van vrouwenstudies, blootgelegd hoe in opvoeding en vooral in onderwijs, meisjes geconditioneerd werden naar kortere studierichtingen, in typische vrouwenrichtingen, die leidden tot minder tewerkstellingskansen in lager betaalde jobs. Hoe meisjes, als ze al mochten/wilden verder studeren, toch kozen voor studierichtingen die aansloten bij de traditioneel vrouwelijke rol en hun eigen ambities ondergeschikt maakten aan een toekomstperspectief waarin het huwelijk en het moederschap op de eerste plaats kwamen. Tegen deze rolsocialisatie kwam Renée in opstand, en ze heeft in haar boek vooral aangetoond hoe de school niet alleen die rolpatronen reproduceerde, maar ook hoe ze die bevestigde en versterkte.

Haar kritiek ging daarbij naar de schoolboeken die bijna uitsluitend stereotiepe rolmodellen aanboden, maar ook naar het speelgoed, het lesgedrag van de leerkrachten, traditionele opvattingen over vrouwen-mannen van pedagogen, van auteurs van leermiddelen, enz. Renée was een fervent voorstandster van gemengd onderwijs, dat zij zag als een *conditio sine qua non* om meer gelijkheid tussen meisjes en jongens mogelijk te maken (in 1970-71 werd het toenmalig rijksonderwijs verplicht gemengd, maar in het vrije net waren de overgrote meerderheid van de secundaire scholen in 1975 nog niet gemengd). Renée pleitte voor rol doorbreking in het didactisch materiaal, het opnemen van de sekse-ongelijkheid en hoe daarmee omgaan in de lerarenopleiding, het sensibiliseren van ouders zodat ze hun zonen en dochters op dezelfde manier zouden opvoeden en hen gelijke ontwikkelingskansen zouden geven. Ze pleitte ook voor meer keuzevrijheid in de relaties tussen mannen en vrouwen en een gelijk engagement van beide partners in een huwelijk of een samenwoningsformule. Gelijke verdeling van huishoudelijk werk, kinderopvang, zorgen voor een inkomen. Kortere werken voor iedereen was voor haar een noodzakelijke eis om zo'n gelijk engagement meer kansen te geven. Maar vooral het onderwijs moest aan meisjes nieuwe kansen bieden: een nieuwe lei, die het voor Eva mogelijk zou maken zich te onttrekken aan haar eeuwenlang opgelegde vrouwelijke rol en zoals Adam eigen keuzes te maken over welke richting geven aan het eigen leven.

Jaren '80-90: achterstand van meisjes.

Natuurlijk stond het werk van Renée niet alleen. Simone de Beauvoir was haar al vooraf gegaan, en in andere landen (VS, Groot-Brittannië, Nederland) leefde datzelfde ideeëngoed. Eind jaren '70 en eerste helft jaren '80 bloeide vooral in het buitenland het onderzoek naar de sekseverschillen in het onderwijs.

Verschillende pistes die ook door Renée werden aangegeven waren onderwerp van wetenschappelijk onderzoek dat impulsen gaf aan het onderwijsbeleid in de vroege jaren '90. Welke richting ging dat uit bij ons, en wat waren de onmiddellijke resultaten?

In België is het onderzoek naar sekseverschillen in het onderwijs en de oorzaken ervan vrij beperkt gebleven. Er is onderzoek gedaan door het Centrum voor de Studie van de Historische Pedagogiek aan de universiteit van Gent, aan het HIVA (Leuven). In het kader van Vrouwenstudies werd onderzoek gedaan naar de onderwijsloopbanen van meisjes, en werden studiedagen en colloquia gehouden waarop die onderzoeksresultaten bekend gemaakt werden. Toenmalig minister Miet Smet heeft in het kader van een algemeen emancipatiebeleid studiewerk laten uitvoeren om haar campagnes voor gelijkheid in het onderwijs

wetenschappelijk te onderbouwen. Er is ook een Europees project geweest, gericht naar informeren en sensibiliseren van leerkrachten. Al dat onderzoek heeft echter helaas weinig weerklank gevonden bij het onderwijsbeleid en zeer weinig impact gehad in het onderwijsveld.¹ Ik kom daar verder op terug.

Het onderzoek bewandelde uiteraard verschillende pistes. Zowel in het buitenland als bij ons focuste men in de eerste plaats op het keuzegedrag van meisjes. In een eerste fase leidde de vaststelling dat meisjes minder lang onderwijs volgden en voor lager gewaardeerde "meisjes"richtingen kozen tot grote bezorgdheid over hun geringere arbeidsmarktperspectieven. De link werd onderzocht tussen vakkenkeuzes en kansen op vervolgonderwijs en tussen studiekeuzes en kansen op tewerkstelling. De teneur van dat onderzoek werd bepaald door het uitgangspunt: meisjes hebben een achterstand omdat ze verkeerd kiezen. Ze zijn oververtegenwoordigd in de richtingen die leiden naar humane wetenschappen en kiezen te weinig voor exacte vakken (wiskunde, fysica, technologie, enz). Daardoor stromen ze minder door naar het hoger onderwijs, en zeker minder naar de wetenschappelijke richtingen die toegang geven tot beter betaald werk en een hogere maatschappelijke status. We weten dat dit beeld nog maar ten dele klopt, ten minste wat de kwantitatieve deelname van meisjes aan het hoger onderwijs betreft, maar in de jaren '80 stond deze bezorgdheid centraal in het onderwijsonderzoek naar sekseverschillen, zowel bij ons als in het buitenland. Gemeenschappelijk aan dit onderzoek was toen de focus op de analyse van dit verschillend keuzegedrag en het uitgangspunt dat ook dat van Renée was: de socialisatie van meisjes, hun assumeren en internaliseren van de traditionele vrouwenrol, maakte dat zij minder hoog mikten, hun ambities aanpasten aan de algemene verwachting dat zij in de eerste plaats echtgenote en vooral moeder zouden zijn later: wat men omschreef als het dubbele toekomstperspectief dat remmend werkte op de studie- en loopbaanambities van meisjes. Hoe die socialisatie gebeurde werd het onderwerp van vele studies, vooral in het buitenland, maar er was wel enige bekendheid met dat onderzoek in Vlaanderen bij een aantal wetenschappers en beleids mensen, en in feministische kringen.

Achterstelling en socialisatieprocessen.

Vrij algemeen werd al snel gesteld dat het niet (alleen) aan de meisjes lag. Het achterstandsdenken maakte plaats voor de notie achterstelling, en het onderwijs werd (mede) verantwoordelijk gesteld voor de ongelijkheidsreproductie. Tal van schoolinterne factoren werden geanalyseerd. Er verschenen studies over het didactisch materiaal, de schoolboeken, het speelgoed, de jeugdliteratuur, die werden gescreend op rolpatronen. In de literatuur is men dit het verborgen curriculum gaan noemen. Uit dit onderzoek kwam dan de bevestiging van wat Renée ook aangaf in haar boek, namelijk dat meisjes en vrouwen in kleinere getale en in stereotiepe rollen werden voorgesteld. Men ging er vanuit dat dit rolbevestigend werkte, en meisjes aldus indirect werden aangespoord "traditioneel" te kiezen voor later. Het onderzoek richtte zich ook op aspecten van interactie in de klas. Men onderzocht of en hoe lesgevers door hun lesgedrag en hun omgang met de leerlingen het verschil maakten. En men ontdekte dat leerkrachten, zowel in gemengde (jongens en meisjes) als in niet gemengde klassen verschillend omgingen met jongens en meisjes. Zo hadden ze hogere verwachtingen ten aanzien van het presteren van de jongens, kregen de jongens meer aandacht, werden ze meer aangespoord tot zelfstandig en probleemoplossend denken. Leerkrachten reageerden ook verschillend op slecht presteren van jongens en meisjes: bij jongens werd een slecht resultaat eerder toegeschreven aan luiheid, bij meisjes werd sneller aangenomen dat ze niet over de nodige intelligentie of capaciteiten beschikten en hen werd aangeraden een gemakkelijker richting te kiezen.

Ook de mogelijke invloed van het geslacht van de leerkracht op het presteren of motiveren van de leerlingen werd onderzocht, maar daar kwam weinig eenduidig resultaat uit, het leek er niet veel toe te doen of de leerkracht man of vrouw was.

Het onderzoek heeft zich ook gericht naar de interactie in de klas en in de school tussen jongeren. Meisjes blijken iets beter te presteren in meisjesgroepen, jongens doen het meestal beter in gemengde groepen. Maar anderzijds werkt de aanwezigheid van jongens in de klas het stereotiep keuzegedrag van meisjes in de hand: zij willen vaak in de eerste plaats behagen bij de jongens, en een meid die hard studeert en beter is in wiskunde loopt het risico minder populair te zijn. Ook lijken meisjes in gemengde klassen meer met hun uiterlijk bezig te zijn, wat gezien wordt als een storende factor om voluit voor hun studie te gaan.

Naast het interactie-onderzoek heeft men ook andere schoolinterne factoren onder de loupe genomen. Vanuit het terug opkomende (maar in de algemene opinie nooit verdwenen) "verschildenken" (jongens en meisjes zijn eigenlijk toch heel verschillend) heeft men onderzoek gedaan naar de verschillende leerstijlen van meisjes en jongens, en hoe de docerestijlen van de lesgevers daar wel of niet goed bij aansloten. Zo is men gaan pleiten voor bv een minder abstracte aanpak van de vakken wiskunde en fysica. Meisjes zouden behoefte hebben aan meer concrete voorbeelden, die meer aansluiten bij het dagelijkse leven, meer wijzen op het praktisch nut van de kennis. Of die verschillende belangstelling van meisjes aangeboren of aangeleerd is, liet het onderzoek van de jaren '80-90 meestal in het midden.

Meisjes, kies exact!

In België heeft al dat onderzoek helaas niet geleid tot een degelijk onderwijsmancipatiebeleid - in tegenstelling tot Nederland en Groot-Brittannië, alhoewel dat daar ook maar een tiental jaar geduurd heeft. Ondanks pleidooien voor heuse Gelijke Kansen Plannen voor het onderwijs vanuit de vrouwenbeweging en voor meer onderzoek vanuit Vrouwenstudies, is men bij ons eigenlijk niet verder geraakt dan een paar campagnes en enkele pilootprojecten (die al snel weer werden afgevoerd) gericht op de "verkeerde" studiekeuzes van meisjes. Meisjes werden aangespoord om meer te kiezen voor technische richtingen en exacte wetenschappen, en dit uitsluitend met het doel hun kansen op de arbeidsmarkt te verbeteren. We weten dat deze campagnes niet het verhoopte succes hebben gehad.ⁱⁱ

De weinige meisjes die het toch aandurfdën de richting electronica te kiezen, of die lasser werden, haakten meestal terug af eens zij op de werkplek terecht kwamen, en in het hoger onderwijs kiezen meisjes meer nog dan twintig jaar geleden voor traditionele vrouwenrichtingen (talen, onderwijs, verzorging, met wel een verschuiving naar meer vrouwen voor geneeskunde). De zogenaamd harde richtingen (ingenieur, ICT, fysica, management) trekken nog altijd veel meer jongens aan.

De uitsluitende gerichtheid van het beleid op verandering van het keuzegedrag van meisjes heeft heel wat kritiek gekregen van feministen-onderwijskundigen binnen vrouwenstudies. De bezwaren volgden twee pistes. In eerste instantie betreurden zij dat het probleem werd afgewenteld op de meisjes, en er weinig maatregelen genomen werden om aan andere schoolinterne factoren iets te doen. Meisjes werden geculpabiliseerd, zij waren het probleem van "verkeerde keuzes en gemiste kansen", en het werd hun eigen verantwoordelijkheid om de juiste keuzes te maken voor later. Dat het onderwijs mede verantwoordelijkheid draagt voor het in stand houden van het dubbele toekomstperspectief van meisjes (in de eerste plaats zullen zij toch moeder zijn en hun eventuele loon slechts aanvullend) wordt onvoldoende onderkend en er wordt weinig aan gedaan om dat beeld bij te stellen. In de lerarenopleiding bijvoorbeeld komt het onderwerp nauwelijks of niet aan bod. Een tweede kritiek op de eenzijdige strategie van

verandering van het keuzegedrag van meisjes gaat over de door de school gehonoreerde maatschappelijke waardering van bepaalde opleidingen. Wiskunde, exacte wetenschappen, technologie, ICT, management, economie, worden alom hoger gewaardeerd en hoger geremunereerd, terwijl de "vrouwelijk" richtingen die leiden tot zorgberoepen of diensten maatschappelijk niet hetzelfde aanzien krijgen. Hoe krijgen we meer meisjes naar techniek, naar exacte wetenschappen is dé grote bekommernis, want daar ligt het economisch belang. Hoe we meer jongens naar talen en zorg krijgen, daarover gebeurt nauwelijks enig onderzoek.

En wat staat er vandaag op Eva's lei?

Er is natuurlijk toch wel heel wat veranderd voor meisjes in het onderwijs sinds 1975. De meest spectaculaire evolutie is de participatiegraad van meisjes: meisjes zijn in de meerderheid in het algemeen vormend secundair onderwijs en in het hoger onderwijs, ze zitten minder over en halen betere resultaten. Gevraagd naar hun studiemotivatie hechten zij duidelijk meer belang aan studeren en een loopbaan dan dertig jaar geleden.

Toch valt er nog niet te juichen. Een recente studie van het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen toont aan dat meisjes nog steeds kiezen met het dubbele toekomstperspectief voor ogen: ze willen wel een baan, maar voorzien nu al dat ze een tijd thuis zullen blijven of deeltijds gaan werken als er kinderen komen. Toch heeft de overheid, gesterkt door het numerieke succes van de meisjesparticipatie aan het hoger onderwijs, zowat alle belangstelling voor gelijke kansen van meisjes gestaakt. Het emancipatiebeleid is afgegleden naar gelijke kansenbeleid en diversiteitsbeleid waarin voornamelijk gefocust wordt op de nieuwe "achterstandsgroep", de allochtonen. In studies, analyses en beleidsaanbevelingen omtrent gelijke kansen voor allochtonen, wordt zelden specifieke aandacht besteed aan de positie van allochtone meisjes in het onderwijs, het genderspecter komt nauwelijks aan bod, tenzij hier en daar de hypothetische benadering als zouden de allochtone meisjes vanuit hun cultuur traditioneler kiezen dan allochtone meisjes.ⁱⁱⁱ

De kwantitatieve vooruitgang van meisjesstudenten betekent echter niet dat er iets veranderd is aan de seksesegregatie. Alhoewel er een zeer lichte toename is van meisjes die in het ASO voor wiskunde of wetenschappen kiezen, blijft de segregatie in het technisch en het beroepssecundair onderwijs onveranderd. Jongens vindt men oververtegenwoordigd in de traditionele richtingen zoals electriciteit, technologie, metaalbewerking, enz, terwijl meisjes overwegend kiezen voor personenverzorging, kinderverzorging, kleding, schoonheidsverzorging, enz. Ook in het hoger onderwijs kiezen de studentes zeer traditioneel voor humane richtingen (psychologie, verpleging, onderwijs, talen, enz.), terwijl de jongens meer dan ooit oververtegenwoordigd zijn in de wetenschappen, ingenieursstudies, ICT, en dergelijke "harde" richtingen. Een enkel project (bijvoorbeeld het project Ankie)^{iv} wil nog wel eens werken aan het veranderen van het keuzegedrag van leerlingen, maar gezien de geringe successen van vorige projecten, lijkt het alsof overheden en onderwijsbevoegden het maar bij de constatering laten dat "de meisjes nu eenmaal kiezen waar hun interesse naar uitgaat" en dat het al mooi is dat ze qua aantallen doorstroming naar hoger onderwijs geen achterstand meer blijken te hebben. De weigering om er verder nog een probleem in te zien gaat hand in hand met het nooit uitgeroeide en weer meer veld winnend idee dat "het aan de aard van het beestje ligt" en dat je meisjes toch niet kunt dwingen een "tegennatuurlijke" keuze te maken. Bovendien is er in de maatschappij veel vraag naar zorgberoepen, dus het is dan mooi meegenomen dat de meisjes blijkbaar zelf niets liever willen dan daarvoor te gaan. Exit het probleem van ongelijkheid van meisjes in het onderwijs.

Help, de jongens doen het minder goed!

Dat wil echter niet zeggen dat de sekseproblematiek geheel verdwenen is uit de bezordheid van onderwijskundigen en beleidsmensen. Echter, voor zover er nog onderzoek gebeurt rond sekseongelijkheid in het onderwijs focust men de laatste jaren vooral op de jongens. In tegenstelling met wat men wel eens in de media doet uitschijnen, doen zij het niet slechter dan vroeger, en weten zij hun schools presteren nog altijd beter te verzilveren op de arbeidsmarkt, maar in vergelijking met de prestaties van de meisjes blijven zij duidelijk achter. Dat baart onze overheid grote zorgen. Niet meer de meisjes zijn nu het probleem, maar de jongens. Het achterstandsdenken steekt weer de kop op, en er verschijnen studies die de oorzaken proberen te achterhalen van deze "nieuwe" ongelijkheid. Dat gaat dan, net zoals het onderzoek over de meisjesachterstand, weer in verschillende richtingen. Zo heeft men in eerste instantie de hypothese onderzocht dat de feminisering van het onderwijs een oorzaak kon zijn. Jongens zouden zich minder goed voelen bij het toenemend overwicht van vrouwelijke leerkrachten. Ze zouden rolmodellen missen en de "vrouwelijke" nadruk op discipline, orde en netheid zou hen niet liggen. Divers onderzoek, ook in het buitenland, wijst echter uit dat het geslacht van de leerkracht er niet toe doet, er werd geen correlatie gevonden met de prestaties van jongens. Wel tonen tal van studies aan dat de oorzaak waarschijnlijk moet gezocht worden in machohoudingen en machogedrag van jongens. In het onderzoek worden opvallend vaak biologisch-psychologische verschillen naar voor geschoven: "boys will be boys": jongens zouden zich nu eenmaal meer afzetten tegen autoriteit, minder gedisciplineerd zijn, meer met andere dingen bezig zijn dan met hun studie. Naast deze verklaring werd ook het belang van de jongenscultuur en de druk van de peergroep nagegaan. Blijkt dat jongens zich populair maken door een eerder negatieve studiehouding. Studeren is iets voor mietjes of voor meisjes, en hun neiging tot zelfoverschatting brengt mee dat ze zich minder inspinnen en denken het vanzelf wel te halen. Een andere hypothese is dat, onder druk van leerkrachten en vooral ouders, jongens studierichtingen kiezen die eigenlijk boven hun mogelijkheden liggen, vanuit de traditionele verwachting dat vooral zij het toch beroepsmatig moet maken later.^v

Zoals met het onderzoek naar de achterstand van meisjes, is het merkwaardig vast te stellen dat er beleidsmatig weinig gevolg wordt aan gegeven. Het lijkt er soms op alsof beleidsmensen nauwelijks weet hebben van het onderzoek, zelfs al hebben ze het zelf besteld. Bovendien zijn onderwijskundigen niet vertrouwd met vrouwenstudies en geven ze soms een heel vreemde draai aan genderprojecten.

Zo is er bijvoorbeeld het project Venus, ontwikkeld in 2006 door de Dienst Beroepsonderwijs van het departement Onderwijs en Vorming, bedoeld om leerkrachten aan te sporen iets te doen aan de achterstand van de jongens. Zoals de titel al aangeeft, speelt het hele project in op het adagio "meisjes komen van Venus, jongens komen van Mars". Leerlingen moeten op zoek gaan naar "hun" specifieke leerstijl en dit aan de hand van vragen en attributies die op voorhand al gendergestuurd zijn. Zo worden veeleer de rolpatronen bevestigd en richt de veranderingsstrategie zich niet naar het afbouwen van die rolpatronen maar naar het accepteren ervan en het ombuigen van de structuren naar een optimaal inspelen op en benutten van de sekseverschillen. Het is duidelijk dat het streven naar seksegelijkheid hier nauwelijks nog aan te pas komt.

Een ander voorbeeld van de blindheid van de overheid voor de genderproblematiek biedt het veel geroemde tijdschrift Klasse en de Klasse voor leerlingen (Yeti en Maks): ze staan bol van de rolstereotiepen, zowel in de teksten als in de illustraties.^{vi} Zo versterkt het beleid, tegen de onderzoeksresultaten in, de vastgeroeste idee dat jongens en meisjes nu eenmaal anders zijn, en dat dit onvermijdelijk is. Leren omgaan met de verschillen is dan de boodschap, en streven naar gelijkheid is er niet meer bij.

Deze evolutie is verontrustend te noemen. En het opdoeken van Vrouwenstudies als interuniversitair, interdisciplinair project zal aan deze ontwikkeling geen goed doen. Voorlopig moeten we minder dan ooit structurele maatregelen verwachten om aan de nog steeds bestaande sekse-ongelijkheid iets te doen. Gelijke Kansen Vlaanderen publiceerde eind 2007 wel een soort sensibiliserende "leidraad" voor ouders en onderwijsbevoegden^{vii}, maar het komt allemaal heel soft, betuttelend (Flair-stijl) en vrijblijvend over. De strijd tegen rolstereotypen blijft hierin een individuele zaak en het is niet duidelijk wat er verder institutioneel met deze brochure zal gebeuren. Het onderwijsbeleid focust meer en meer op leerlingen klaarstomen voor de arbeidsmarkt en iedereen moet maar zijn kansen zien te grijpen. Voor seksegebonden barrières is er in deze visie zeer weinig aandacht, weinig interesse en weinig wil om er verandering in te brengen.

Alhoewel er wel veel meer leien uitgedeeld worden aan Eva, staat er helaas nog niet zoveel nieuws op... Er is nog een hele weg te gaan.

ⁱ Zie voor een gedetailleerd beschrijvend overzicht voor België, Nederland, Groot-Brittannië en Frankrijk: Plateau Nadine en Roggeman Kitty, Sekseverschillen in het onderwijs: een exploratie van het onderwijs/vrouwenstudiesonderzoek (1980-1993) in: Handboek Vrouwenstudies, Steunpunt Women's Studies, Federale diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden, 1994., alsook: Joz Motmans, in: M/V United, Genderjaarboek 2007, Onderwijsmonitor.

ⁱⁱ Zie bv het project "Diversificatie van studierichtingen voor meisjes in het technisch en beroepssecundair onderwijs", met het actie-onderzoek van Ann Deketelaere en Prof. R. Vanlerberghe, 1990, en de concretisering in pilootprojecten in enkele scholen onder de leiding van Josée Desmet-Goethals.

ⁱⁱⁱ Zie in: Duquet Nils, Glorieux Ignace, Laurijssen Ilse en Van Dorsselaer Yolis, Wit krijgt schrijft beter, Schoolloopbanen van allochtone jongeren in beeld, Garant, 2006.

^{iv} Zie www.ond.vlaanderen.be/DBO/projecten

^v Zie o.m. onderzoek van Derks Anton en Vermeersch Hans, Gender en schools presteren, VUB, 2003; en: Van Houtte Mieke, Meisjes weten waarom, sociologische verklaringen voor prestatieverschillen tussen jongens en meisjes, onuitgegeven paper 2007, alsook: Van de gaer, Van Damme en De Munter, Het verschil in schools presteren tussen jongens en meisjes, Leuven Instituut voor onderwijsonderzoek, 2001.

^{vi} Zie bv "Yeti" voor echte boys en girrlz, februari 2007

^{vii} Genderjaarboek MV United, Op school.

Citaten voor in de tekst

Renée pleitte voor roldoorbreking in het didactisch materiaal, het opnemen van de sekse-ongelijkheid en hoe daarmee omgaan in de lerarenopleiding, het sensibiliseren van ouders zodat ze hun zonen en dochters op dezelfde manier zouden opvoeden en hen gelijke ontwikkelingskansen zouden geven.

..... het uitgangspunt dat ook dat van Renée was: de socialisatie van meisjes, hun assumeren en internaliseren van de traditionele vrouwenrol, maakte dat zij minder hoog mikten, hun ambities aanpasten aan de algemene verwachting dat zij in de eerste plaats echtgenote en vooral moeder zouden zijn later: wat men omschreef als het dubbele toekomstperspectief dat remmend werkte op de studie- en loopbaanambities van meisjes.

Tekst voor bij foto auteur

Kitty Roggeman. Voorzitter Vrouwen Overleg Komitee